

KBLS vidusskolas vēstures seminārs - Valodas skaņas

Vārds: _____

2018. gada 6. janvāris

Latviešu valodā ir sekojošās skaņas:

patskaņi: a, e, i, o (reizēm), u

garie patskaņi: ā, ē, ī, o (reizēm), ū

divskaņi: ai, au, ei, ie, iu, ui, o (reizēm)

līdzskaņi: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, z

mīkstie līdzskaņi: č, ģ, ķ, ļ, ņ, š, ž

saliktie līdzskaņi: dz, dž

Dažiem burtiem ir vairākas skaņas:

šaurais un platais e: ceļš (šaurais), klepus (platais)

šaurais un platais ē: pēc (šaurais), zēns (platais)

īsa, garā un divskaņa o: Roberts (īsa), opera (garā), skola (divskaņa)

1. Izlasi sekojošo tekstu un atzīmē, kur burti e, ē un o lietoti kā patskaņi, norādot kurš ir garais un kurš ir platais. Atzīmē arī, kur o lietots kā divskaņis.

Ciņu 19. gadsimtā par latviešu tautas tiesībām uzsāka nacionālā inteliģence – jaunlatvieši. Valodas jautājumus tie centās skaidrot teorētiski. Viņi uzsvēra, ka valoda ir cilvēka garīgo spēku galotne, sabiedrībai tā kalpo kā sazināšanās līdzeklis. Juris Alunāns (1832-1864) latviskoja zemju, tautību un mēnešu nosaukumus, bagātināja latviešu leksiku, darinot jaunus vārdus un aizgūdamus vārdus no citām valodām.

Alunāns pievērsa uzmanību arī svešu īpašvārdu atveidei latviešu valodā: viņš uzskatīja, ka tie jāatveido atbilstoši izrunai. Viņš vērtējams kā latviešu nacionālās valodniecības pamatlicējs un valodniecības tradīciju ir dibinātājs.

Viņa darba izcilākais turpinātājs bija Atis Kronvalds (1837-1875). Valodas teorijā un praksē viņš līdzīgi Alunānam augstu novērtēja latviešu valodas bagātību un skaistumu. Kronvalds latviešu valodas kopšanas un attīstības nepieciešamību saistīja ar skolas praksi, prasīdams, lai latviešu bērni skolās mācītos latviešu valodā. Liels ir Kronvalda ieguldījums jaunu vārdu darināšanā. Viņš meklēja atjaunojamus vārdus vecajās vārdnīcās, ņēma palīgā latīņu, grieķu un lietuviešu valodu. Kronvalds apzināti centās arī pēc vārdu daiļskanības.

2. Sakārto vārdus divās grupās: vienā grupā liec tos vārdus, kuros ir šaurais patskanis e vai ē, otrā grupā - vārdus, kuros ir platais patskanis e vai ē.

vēsums elkonis sēkla kavēt glēvulis mēs balets vecums celtnieks
vējains vecāki negaiss ēst glezna galvenais uzņēmums televizors dzirde

3. Sakārto vārdus trīs grupās: vienā grupā liec tos vārdus, kuros ir īsais patskanis o, otrā tos, kuros ir garais patskanis o un trešā tos, kuros ir divskanis o.

autors sols solo ola godīgs opera poēma demokrātija nolobīt anonīms
poga mode bibliotēka simbols koris dokuments kronis basketbols

4. Aiz vārda nosaki, cik tajā ir burtu, zilbju un skaņu (divskaņiem un saliktiem līdzskaņiem ir viena skaņa).

	burti	zilbes	skaņas
odze	_____	_____	_____
māja	_____	_____	_____
ziedēt	_____	_____	_____
saudzēt	_____	_____	_____
tiepša	_____	_____	_____
valgs	_____	_____	_____
aiza	_____	_____	_____
kārtot	_____	_____	_____
pieaudzis	_____	_____	_____
veikls	_____	_____	_____
džezs	_____	_____	_____